

PRIPREMA I IZVOĐENJE SAVETOVANJA O NASTAVI U PUKOVIMA

U ratu trupnih komandi vidno mesto zauzimaju nastavna savetovanja ne samo zato što znatno utiču na podizanje kvaliteta nastave već i zbog velikog vaspitnog značaja. Ako se blagovremeno pripreme, a njihov sadržaj ograniči na određeni, manji broj težišnih pitanja vezanih za ostvarenje nastavnog plana i programa, koja odražavaju konkretne potrebe u određenom periodu obuke, nastavna savetovanja mogu biti značajan radni dogovor i jedan od formi rukovođenja preko koje komande utiču na unapređenje obuke i vaspitanja i pružaju najneposredniju i veoma konkretnu pomoć svojim potčinjenima. Ako im se, pak, ne priđe tako, već pretežno sa formalne strane, može se javiti niz negativnih posledica, a komanda samu sebe lišava vrlo efikasne forme u sistemu rukovođenja obukom.

Pripreme komande puka. Prvi korak u procesu pripreme nastavnog savetovanja je sređivanje podataka o stanju obuke i o moralno-političkom stanju u jedinicama puka. Pošto je to polazna osnova, neophodno je da svi organi iz sastava komande puka blagovremeno obave svoj deo posla. Njegov uspešan ishod zavisi od ažurnosti evidencije u osnovnim jedinicama i kod načelnika rodova i službi puka, koji stiču uvid u rezultate preko lične kontrole nastavnog procesa. Ovaj posao može se nazvati fazom prikupljanja, sistematizacije i obrade podataka o nastavnim predmetima i treba ga obaviti, otprilike, mesec dana pre savetovanja.

Kad su podaci sređeni, komanda saziva sastanak na kojem odgovorni organi za nastavu referišu po vodovima i službama i iznose podatke do kojih su došli da bi se u celini sagledalo stanje obuke i vaspitanja u puku, postignuti uspesi i nedostaci, a na osnovi njih i nastavna pitanja koja dolaze u obzir da se postave na dnevni red. Bitni zadaci učesnika sastanka u komandi su da odrede i odaberu nekoliko težišnih nastavnih pitanja o kojima treba diskutovati na savetovanju i da izaberu metod istupanja pojedinih organa komande, odnosno o čemu i kako da se diskutuje. To je mnogo bolje, nego da savetovanje počne dugim referatom koji se raspline tretiranjem svih nastavnih i nenastavnih oblasti života i rada jedinice, a i diskusija se usmerava na najbitnije probleme, na radno težište.

Neosporno, takav način pripreme i izvođenja nastavnih savetovanja predstavlja viši stepen rada i rukovođenja koji rezultiraju iz promene objektivnih i subjektivnih uslova, iz novih momenata o kojima se mora voditi računa. Pre svega, znatno su se promenili ljudi. U osnovnim jedinicama ne samo što su komandiri vodova pretežnim delom visoko stručno osposobljeni a raspolažu i solidnim opštim znanjem već i vojnici dolaze sa daleko boljim obrazovanjem nego ranije, pa mogu drukčije, bolje, pratiti i vojnu nastavu. Drukčiji se odnos danas zahteva od komandira čete prema nastavnom planu i programu. On više ne može mehanički da prenosi razrađenu materiju iz plana i programa u svoj mesečni raspored, nego zajedno sa komandirima vodova detaljno vremenski razrađuje čitavu nastavnu materiju. Sama činjenica da je 30% od ukupnog nastavnog vremena dato na potpuno samostalno raspolaganje komandiru čete i komandi puka, govori o tome koliko su porasli pravo, uloga i odgovornost komandira čete i komande puka u oblasti planiranja, posebno u ekonomičnoj raspodeli rezervnog vremena na nastavne i druge potrebe. Osim toga, i neke forme obuke starešina usklađene su sa obukom trupe. Na primer, insistira se na tome da se vreme i trud, uloženi u izradu taktičkog zadatka za grupno zanimanje ili ratnu igru iskoriste šire na taj način što će se, ako postoji mogućnost, po istom zadatku izvesti i zajednička vežba. Navedene i druge promene u trupi valja do kraja sagledati da bi se iskoristile za dalje razvijanje formi rada starešina i komandi u sistemu rukovođenja obukom i vaspitanjem, uključujući i nastavna savetovanja.

Ako se ključna pitanja za nastavna savetovanja odabiraju vodeći računa upravo o tim novim momentima, onda je komanda na najboljem putu da osigura njihov puni uspeh. Orijentirno, po gruboj podeli, ključna pitanja mogu se birati iz ovih širih oblasti: metod rada komandira osnovne jedinice sa komandirima vodova na izradi tematskog plana po fazama nastave u vreme prekida obuke, tj. u fazi priprema za prihvrat regruta i početka obuke sa njima; sagledavanje raspodele rezervnog vremena kojim raspolaže komandir čete na nastavne i nenastavne oblasti, radi izvlačenja potrebnih iskustava i intervenisanja u interesu podizanja kvaliteta obuke; iznalaženje trajnije methodske osnove i vremena za taktičke vežbe kroz formu pokretnih logorovanja, radi približavanja obuke trupnih jedinica i starešina što više ratnim uslovima; sinhroniziranje obuke starešina sa taktičkim vežbama jedinica, radi lakše i solidnije pripreme za taktičke vežbe, uštede vremena i lakšeg rukovođenja; metod pripreme starešina za nastavu, iznalaženje jedinstvenih stavova o tome kako i kojim oblicima rada izvoditi pripremu za glavne taktičke teme i druge težišne predmete, da bi se postigao što bolji kvalitet obuke; metodika obuke vojnika zavisno od sagledavanja osnovnih faktora (principa) od kojih ona zavisi, naročito sa gledišta

kvaliteta ljudi koji se obučavaju i položaja u koji ih treba staviti u procesu obuke zavisno od tih kvaliteta; analiza postupaka pri sprovođenju mera za obezbeđenje reda i rada u trupi, sa posebnim osvrtom na kažnjavanje, radi sagledavanja uloge i mesta starešina i komandi svih stepena u procesu borbe za bolju disciplinu i vaspitanje; metod i forme rada sa vojnicima koji polaze kurs za komandire odeljenja, i to kako na samom kursu tako i po njegovom završetku, u procesu obuke, sa posebnim osvrtom na to šta i kako raditi sa komandirima u prekidu obuke, radi njihovog daljeg obučavanja i pripreme za obuku regruta; kritičko razmatranje nekih postupaka komande puka i njenih organa u procesu mesečnih planiranja i posle, radi sagledavanja da li oni olakšavaju ili komplikuju rad komandira osnovnih jedinica i sl. To su samo neki bitni činioци subjektivnog karaktera, od kojih zavisi uspeh obuke u celini ili pojedinih predmeta u konkretnoj jedinici, pod pretpostavkom da su objektivni činioци, pre svega, materijalni, manje-više povoljni. Osim toga, ako postoje izvesni materijalni problemi, čije je rešavanje van moći trupnih komandi, onda bi njihovo stavljanje na dnevni red bilo samo gubitak dragocenog vremena. To ni u kom slučaju ne znači da ne treba diskutovati o onim problemima materijalnog obezbeđenja nastave, koji su posledica subjektivnih slabosti, ako za to postoji stvarna potreba.

Komanda puka određuje da li će jedno, dva, ili najviše tri najaktuelnija pitanja biti na dnevnom redu savetovanja. Ona ocenjuje i to koje će od njih zauzimati prvo, drugo ili treće mesto. Materijale i argumente za sve to ona crpe iz referata i diskusija na sastanku komande koji je određen za analizu stanja obuke i pripremu nastavnog savetovanja.

Određivanje težišta rada predstojećeg savetovanja još u fazi njegove pripreme tesno je povezano sa metodom rukovođenja, sa usmeravanjem potčinjenih na ona pitanja i probleme iz svakodnevnog rada od čijeg rešavanja u datom trenutku zavisi dalji uspeh u obučavanju vojnika i starešina, a polazna osnova mu je stečeno iskustvo iz oblasti rukovođenja, koje ukazuje na značaj analitičke ocene, kao putokaza u radu i rešavanju svih zadataka.

U jednoj većoj jedinici (komandi) izvršena je analiza raspodele rezervnog vremena određenog programom komandiru čete s ciljem da se sagleda koliko se od ukupne količine odvađa za pripreme starešina i za rad na gradivu koje je iz subjektivnih ili objektivnih razloga slabo savladano. Analiza je pokazala da su najmanje dobile pripreme za nastavu i nastava, jer su vreme većinom »progutale« nenastavne oblasti. Kao drugi predmet analize uzeto je pokretno logorovanje nekih jedinica sa gledišta određivanja (normiranja) vremena kao prostora, povezano sa metodom izvođenja i tematikom (sadržinom) logorovanja. Upo-

ređeni planovi logorovanja dveju komandi pokazali su da je jedna od njih za 10 dana izvela iste teme kao druga za 12. Analize i proračuni u vezi s tim pitanjem otkrili su i vrlo ubedljivo dokazali da su se te iste teme mogle preći za 6 do 7 dana pokretnog logorovanja. Za predstojeće savetovanje taj je podatak poslužio i kao pokazatelj u pogledu realnosti visine materijalno-finansijskih troškova logorovanja, odnosno otkrio je dalje mogućnosti za štednju.

Oba pitanja stavljena su na dnevni red savetovanja sa ograničenim brojem starešina jedne više komande. Na osnovu podataka iz analize, kroz uvodna izlaganja, obrazloženja i izmenu mišljenja došlo se do jedinstvenih stavova i zaključaka koji su usvojeni kao smernice za dalji rad i u nižim komandama detaljnije razrađeni. Temeljito zahvatanje dva tako značajna pitanja kroz čitav lanac komandovanja pozitivno se odrazilo na kvalitet obuke. Starešine su se na delu uverile da se može i drugačije i bolje raditi. Na primer, jedna potčinjena komanda je posle svoje analize povećala vreme za pripremu starešina i savlađivanje obuke skoro 100%, što se pozitivno odrazilo na kvalitet te pripreme i uspeh obuke u celini.

Ako se u pripremi za savetovanje prilazi svim ključnim pitanjima sličnim, analitičkim metodom, neminovno će se postići sasvim konkretan uticaj na obuku i vaspitanje trupnih starešina i jedinica. Ograničavanje nastavnih savetovanja na manji broj aktuelnih pitanja vezanih za kvalitet obuke vodi intenzivnijem prorađivanju i proučavanju pojedinih pitanja iz oblasti nastave, nasuprot praksi pritiskivanja na sve sektore i sva pitanja u njima, na koju se još ponegde može naići.

Pošto se odrede i usvoje težišna pitanja korisno je da se izradi plan za sprovođenje nastavnog savetovanja. Plan sadrži razrađene teze za težišna pitanja koja su postavljena na dnevni red i orijentirno određeno vreme za diskusiju o njima. Ako se taj plan dostavi starešinama-učesnicima savetovanja bar 8 do 10 dana pre njegovog početka, pruža im se prilika da se blagovremeno i temeljito pripreme za diskusiju.

Priprema u osnovnim jedinicama za diskusiju na nastavnom savetovanju biće najbolje obezbeđena ako se u njihovom okviru održe analize uz učešće svih starešina, uključujući i desetara, pod rukovodstvom komandira čete — baterije. Posle takve analize komandir može lako da odredi pitanja za diskusiju na savetovanju u duhu teza dobijenih iz puka i da se dogovori sa starešinama ko će o njima diskutovati. Takav put je mnogo prihvatljiviji, nego da sve uzme na sebe, jer diskusija (mišljenja, predlozi) počinje od komandira vodova, koji su u središtu nastavnog procesa i koji bi, prema tome, trebalo najbolje da sagledaju realnost planskih (vremenskih) normi za obuku vojnika, za

pripremu starešina itd. Ako se savetovanje tako pripremi, svodi se na najmanju meru mogućnost da diskutuju pretežno komandiri osnovnih jedinica i više starešine, a omogućuje se i planski usmerava puna aktivnost nižih starešina, koja je utoliko zrelija i plodnija ukoliko se redovna mesečna referisanja i analize u četi više afirmišu poput savetovanja na višem stepenu.

Što se tiče lične pripreme pojedinih organa komande za savetovanje, valja pomenuti da je ona većim delom već izvršena prilikom sređivanja podataka za sastanak komande i referisanje na njoj. Posle izrade plana savetovanja ostaje samo da se dogovori koji će organ, o čemu i koliko diskutovati. Njihovo istupanje od naročite je važnosti na većim skupovima starešina. Utoliko je značajnije da diskusija bude dokumentovana (objektivna), logično povezana, kratka i precizna, jer samo u tom slučaju može biti konstruktivna i vaspitna. Ovo se može najpogodnije obezbediti temeljitom ličnom pripremom i sređenim pismenim podsetnikom, u kojem će osnovne misli biti jasno formulisane. Teško je pretpostaviti da neko može dobro i sređeno diskutovati ako se za to priprema na brzinu u toku samog savetovanja.

Tok nastavnog savetovanja. Komandant jedinice, koji po pravilu rukovodi savetovanjem, nije odgovoran samo za individualnu i kolektivnu pripremu svih starešina, a posebno onih iz komande već i za svoju ličnu pripremu, kao i za samu tehniku rukovođenja. Njegovo uvodno izlaganje ima i posebno vaspitno značenje, jer svake godine savetovanju prisustvuju mladi, novodošli, starešine koji se prvi put uključuju u jednu za njih novu formu rada. Komandant je prvo lice koje se na savetovanju izlaže njihovom oku i kritici. Ako on istupa nedovoljno pripremljeno, onda će i oni sebi dozvoliti da ponekad iziđu nepripremljeni na nastavu.

Iskustvo je u nizu slučajeva potvrdilo da je najbolje kad komandant svede svoje izlaganje na kratku ocenu stanja obuke na kraju pređenog ciklusa, zadržavajući se na glavnim predmetima obuke i vaspitanja, zavisno od uslova, odnosno subjektivnih i objektivnih faktora koji su uticali na rad. Dobar je metod da se pritom istaknu predmeti koji su najbolje savladani, kao i one jedinice i starešine koje su postigle najviše pozitivnih rezultata u realizaciji nastavnih zadataka. Praksa je pokazala da je za uvodno izlaganje potrebno najviše 30 minuta pod uslovom da je komandant sastavio pismeni konspekt u kojem su svaka stavka i rečenica smišljeno odmerene, kratko i precizno formulisane, ocene i stavovi argumentovani i objektivni, tako da po završetku njegovog govora ne može doći do nepogodnog reagovanja. Tom prilikom, pored ostalog, svi učesnici, a posebno mlade starešine,

treba da vide kako se komandant na delu bori za što bolju individualnu pripremu.

Kroz proces normiranja i planiranja nastavnih radnji u osnovnim jedinicama, u nastavnim dokumentima često se naiđe na znatne razlike između pojedinih starešina, na primer, u određivanju vremena za realizaciju pojedinih tema i vežbi ili za normiranje vremena potrebnog za pripremu starešina za određenu temu. Nije teško uočiti da se iza ovakvih podataka kriju različiti nastavni kriteriji između pojedinih starešina. Zato je veoma korisno ako komandant zahteva da komandiri u okviru diskusije ukratko obrazlože svoje stavove, naročito kad je u tom duhu i na dnevni red savetovanja, kao težište, postavljeno pitanje realnosti u planiranju. Međutim, ne moraju uvek biti u pitanju različiti kriteriji. Tako se, na primer, na jednom savetovanju ispostavilo da je bio u pravu komandir koji je dao više vremena za vežbu i pripremu, jer ih je izvodio na udaljenijem (nepoznatom) terenu od kasarne, čiji reljef (raznovrsnost) i prostranstvo su omogućili da obuka bude kvalitetnija. U takvim slučajevima je razumljivo što će komandiru koji se teže odvađa od poznatih terena oko kasarne trebati i manje vremena za vežbu. U praksi i gledanjima starešina ima dosta sličnih oprečnosti koje treba znalački i smišljeno koristiti, imajući u vidu krajnji cilj — što bolji uspeh nastave. Isticanje boljeg rada jednog starešine o nekom pitanju često je najbolja, konstruktivna, kritika drugog, koja stimulira i postiže i nastavni i vaspitni efekat.

Kad komandant u ovom smislu organizuje savetovanje i rukovodi njim, diskusija će neosporno biti dinamična i zanimljiva, a eventualno neprincipijelno ili nepripremljeno diskutovanje, kao i razna ponavljanja, ili će sasvim izostati, ili će se lakše paralisati i onemogućiti.

Ako je na dnevnom redu savetovanja kao jedno od težišnih pitanja metodika obuke i priprema starešina, učesnici će imati mnogo više koristi ako se ono ne obrađuje isključivo verbalno i u prostoriji, već izvede nekoliko oglednih metodsko-poučnih ili pokaznih časova, odnosno 1—2 pokazne vežbe, pa se tek onda pređe na diskusiju radi povezivanja teorije sa praksom. Savetovanje se u ovakvom slučaju može organizovati tako da se prvog dana održe ogledni časovi i vežbe, pri čemu učesnici pamte ili beleže zapažanja u vezi s metodikom, a da se diskusija nastavi tek sledećeg dana. U međuvremenu starešine sređuju svoja zapažanja, odmeravaju njihovu realnost i zauzimaju stavove o tome da li je ovaj ili onaj postupak izvođača časa bio metodski dobar i promišljen, a mogu čak i da individualno prorade metoda načela obuke. Takvom pripremom obezbeđuje se diskusija boljeg kvaliteta, jer se oslanja i na praksu i na teoriju. Mnogo je manja korist od diskusije u kojoj se iznose samo neposredni utisci koji ponekad mogu i da prevare. Veoma je značajna napomena da u procesu izvođenja tih metod-

skih vežbi treba posvećivati posebnu pažnju mladim aktivnim starešinama i stažistima.

Dobro organizovano nastavno savetovanje najrealnije odražava stanje i probleme u nastavi, a pošto su oni svake godine drukčiji, to će se nužno jedno savetovanje razlikovati od drugog, bilo u pitanjima koja se obrađuju, bilo u sadržini ili u jednom i drugom. Time se izbegava »uniformisanost« savetovanja, odnosno postiže se realnost u prilaženju problemima obuke i efikasno utiče na njihovo rešavanje. I između pukovskih savetovanja u okviru iste divizije biće razlike, zbog različitih rezultata u pojedinim oblastima nastave i opšteg stanja u puku. Zajedničko im, eventualno, može biti samo ono pitanje koje odredi pretpostavljena komanda da ga treba pretesti, jer je za sve podjednako aktuelno, na primer, razjašnjavanje većih izmena u planu i programu, prorada nastavne direktive i sl.

Donošenje zaključaka i izvesnih konkretnih zadataka na kraju savetovanja predstavlja vrlo važno i do sada nedovoljno raščišćeno pitanje. (O njemu je napisan uspeli kritički osvrt u *Vojnom glasniku* broj 9/63, ali neće biti na odmet da se iznese još jedno mišljenje kako postavljati zaključke i zadatke.) Polazni zahtev je da zaključci i zadaci ne proizilaze iz programa, već iz konkretnog stanja obuke, njene organizacije, načina planiranja, materijalnog obezbeđenja itd. Ako je sve što je najbitnije iz oblasti tih pitanja sagledano u fazi pripreme savetovanja i u diskusiji, onda neće biti teško da se postave zadaci koji će delovati na dalje unapređenje organizacije izvođenja obuke. Ako je, na primer, u diskusiji izneto da je predmet zaprečavanje nedovoljno savladan zbog nedovoljnog materijalnog obezbeđenja u četi, a u puku (bataljonu, divizionu) kao celini ima dovoljno sredstava za to, može se vrlo jednostavno formulisati zaključak da sredstva za materijalno obezbeđenje treba centralizovati i planski dodeljivati jedinicama da bi se obuka poboljšala upošljavanjem svakog vojnika na času zaprečavanja. Ili, ako je jedan komandir baterije izneo na bazi proračuna koliko pojedinačnim izlaženjem iz kasarne staje u gorivu i kilometraži izvođenje nekih tema iz taktičke obuke odeljenja i koliko bi se uštedelo kad bi cela baterija odjednom izišla na zemljište i izvela te vežbe po jedinstvenom planu, kojim bi se poboljšao kvalitet obuke, onda neće biti teško da se formuliše odgovarajući zaključak. Ili, ako komandir kursa kandidata za komandire odeljenja iznese službene i lične teškoće na koje nailazi u radu zbog toga što mora sam da drži svih 6 časova prepodnevne nastave, a da se za nju priprema u slobodnom vremenu, sasvim je prihvatljiv zaključak da organi komande — načelnici rodova i službi — preuzmu izvestan deo časova teorije nastave na sebe, dok se komandir za to vreme priprema za terensku — praktičnu obuku.

Iz ovih primera može se zaključiti da je na završetku savetovanja bolje postaviti 4—5 zadataka koji odražavaju njegovu specifičnost i bitno utiču da se popravi stanje u vezi sa određenim pitanjima, nego veliki broj drugih koja će — zato što su daleko od prakse — predstavljati mrtvo slovo u zapisniku. Obuka se ne može unaprediti lepim rečima i zvučnim rečenicama u zapisniku, kao što je, na primer, »u narednom periodu prioritet dati obuci, a drugo je sve sporedno«, već, pre svega, konkretnim merama, što obavezuje komandanta i ljude oko njega da dobro razmisle i u fazi pripreme savetovanja i za vreme diskusije kako će i kakve zadatke postaviti. Ako su zadaci rezultat takvog, stvaralačkog, odnosa starešina prema obuci, oni će zaista predstavljati plan konkretnih mera za njeno dalje unapređenje.

Osim toga, pokazatelj dobrog rukovođenja je i polaganje računa o tome kako su izvršeni zadaci koji su postavljeni na prošlom savetovanju, bez obzira ko ih je sprovodio, i davanje ocene kako se to odrazilo na kvalitet rada i obuke. Ako se savetovanja tako sprovode, ne može se desiti da se isti problemi ponavljaju i da se o njima govori na savetovanjima iz godine u godinu.

Odgovornost i zadaci viših komandi. U radu više komande postoji niz postupaka koji mogu pozitivno ili negativno uticati na kvalitet nastavnih savetovanja u komandama potčinjenih jedinica. Jedan od njih je metod kojim pretpostavljena komanda priprema i sprovodi svoja savetovanja na kraju nastavne godine. Iz težišnih pitanja određenih za dnevni red, njihovih teza (sadržaja) i plana sprovođenja savetovanja, potčinjene komande mogu mnogo da nauče o tome kako se ona organizuju. U stvari, to bi se moglo nazvati jednom vrstom pokaznog ili poučnog zanimanja.

Rad u fazi pripreme savetovanja u potčinjenim komandama, u kojoj su do određene mere angažovani svi njihovi glavni organi, ne bi trebalo da ometaju organi pretpostavljene komande svojim raznim merama. Održavanje savetovanja u fazi prijema regruta može samo negativno uticati na kvalitet rada, pa i to treba imati u vidu u svim komandama. Naime, neophodno je da se za vreme prihvata regruta čitav starešinski sastav planski mobiliše za prihvata i proučavanje ljudi, jer od toga zavisi, pored ostalog, i uspešan početak i tok obuke. Najbolje je da se savetovanja održe pre dolaska regruta.

Planiranje savetovanja u potčinjenim komandama u različito vreme, kad je to moguće, takođe može pozitivno da utiče na obuku, jer omogućuje da starešine jedne potčinjene komande prisustvuju savetovanju u drugoj, te se lakše izmenjuju iskustva. Upravo zato, dobro je da viša komanda ne potcenjuje i ne zanemaruje ovakvu praksu, već da je stimulira kao korisnu varijantu u sistemu mera i formi na planu

unapređenja rukovođenja obukom. Poseban značaj ima ova mera kad je u pitanju, na primer, komandant puka, bataljona ili divizionara, koji je tek primio dužnost, jer može dosta da nauči ako vidi kako radi i rukovodi zborom drugi komandant koji ima dugogodišnju praksu. Šta više, u jednoj diviziji je komandant uveo — kao sistem ličnog uticaja na potčinjene komandante — praksu da ih prilikom ličnih ili grupnih obilazaka vodi od jednog do drugog puka, i to je dalo vidne rezultate. Takvi postupci u miru ravni su ličnim kontaktima komandanta sa potčinjenima u doba rata.

Priprema višeg komandanta za učestvovanje na savetovanju u potčinjenoj komandi, pa čak i samo prisustvo, imaju posebno nastavno i vaspitno značenje. Godišnje nastavno savetovanje je zaista retka prilika za više komandante da dođu u neposredni dodir sa starešinama celog puka. Za pojedine mlađe starešine to je poseban doživljaj i podstrek za razmišljanje o svom radu i karijeri. Negde duboko u njihovoj svesti rodiće se misao i želja da i oni postanu takvi. Pojedinci to ponekad i otvoreno izražavaju kad kažu da je neki starešina za njih primer kakav treba da bude oficir.

Pre nego pođe na savetovanje, pored onoga što zna iz ličnih zapazanja, dobar komandant konsultuje svoje saradnike u komandi o oceni stanja u puku po rodovima i službama. Kad nađe za shodno može od njih zahtevati da mu izrade kratke pokazatelje o stanju u pojedinim sektorima rada i života dotične jedinice, jer i na osnovu njih može nagovestiti potčinjenim starešinama šta misli o njihovoj jedinici. Osim toga, temeljitom ličnom pripremom viši komandant pokazuje potčinjenima da svoj dolazak i istupanje na toj radnoj manifestaciji smatra svojom važnom obavezom, što na potčinjene vaspitno utiče.

Možda nije na odmet sugestija da bi više komande na osnovu studije metoda rukovođenja potčinjenih komandi, zbog kojih je i različito stanje u jedinicama, mogle izvesne postupke u pogledu rukovođenja i planiranja ozakoniti naređenjima, polazeći od dugogodišnjeg iskustva pojedinih komandi, tako da to iskustvo postane svojina svih. To se može primeniti i kad je reč o savetovanjima o nastavi.

Pukovnik
Stevo SUNAJKO